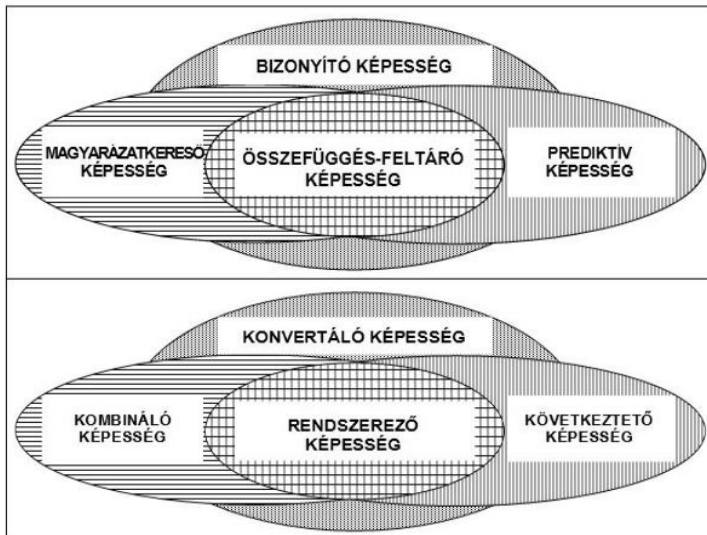

DESIGN gondolkodás

Dr. habil. Szabó-Tóth Kinga

A legmagasabb szintű megismerési (kognitív) folyamat a gondolkodás. A behaviorista elmélet szerint a gondolkodás valójában maga a viselkedés. A gondolkodás teszi lehetővé az ember számára a beszéd, a fogalmak elsajátítását; a szabályok megfogalmazását; a problémák megoldását és a következtések levonását.

A gondolkodásról

A gondolkodás funkciói:

1. Asszociáció: gondolatok, képzetek, élmények egymáshoz kapcsolása (cél nélkül).
2. Problémamegoldás: a dolgok lényegének, összefüggéseinek feltárása, már ismert dolgok lényegének és kapcsolatainak tisztázása, az ismeretek tudása.
3. Megértés: a dolgok lényegének, összefüggéseinek feltárása.

A kreatív gondolkodás jellemzője az alkotóképesség, teremtőképesség, amelynek során a különféle képességek szerveződése lehetővé teszi az elszigetelt tapasztalatok összekapcsolását, újszerű értelmezését és új formában történő megjelenését.

Kreatív elme

Joy Paul Guilford – 1950

„A kreativitás alkotóképességet, teremtőképességet jelent, amely során a különféle képességek szerveződése lehetővé teszi az elszigetelt tapasztalatok összekapcsolását, újszerű értelmezését és új formában történő megjelenését.”

CREATIVE
MINDS
ARE RARELY
TIDY

- Divergens gondolkodás
- Valamit több oldalról
- Egyszerre több megoldása van az ezt segítő feladatoknak
- Problémaérzékenység
- Könnyed gondolkodás (szavak, gondolatok gyors összekapcsolása)
- Rugalmas gondolkodás
- A gondolkodás eredetisége (szokatlan megoldások)

- Változásra törekvés
- Merészség
- Impulzivitás
- Fegyelmezetlenség
- Nyitottság
- Nonkonformizmus
- A tekintély megkérdőjelezése
- Gyors, rugalmas reagálás új helyzetekre

#lifehack

Gyerekkori szentenciák, családi mantrák, mondások és bölcsességek életünk meghatározó egyéniségeitől. Régről - akár több generáción át hordozott életreceptek. Éltetnek, máskor meg alig tudsz tőlük levegőt kapni. A leghatásosabban ezt a kettőt együtt tudják. Beakaszknak, mint a horgok, oda, ahova a legjobban kell. Ezt is tudják. Tűpontosak. Kikötnek és még a cölöpöket is leverik.

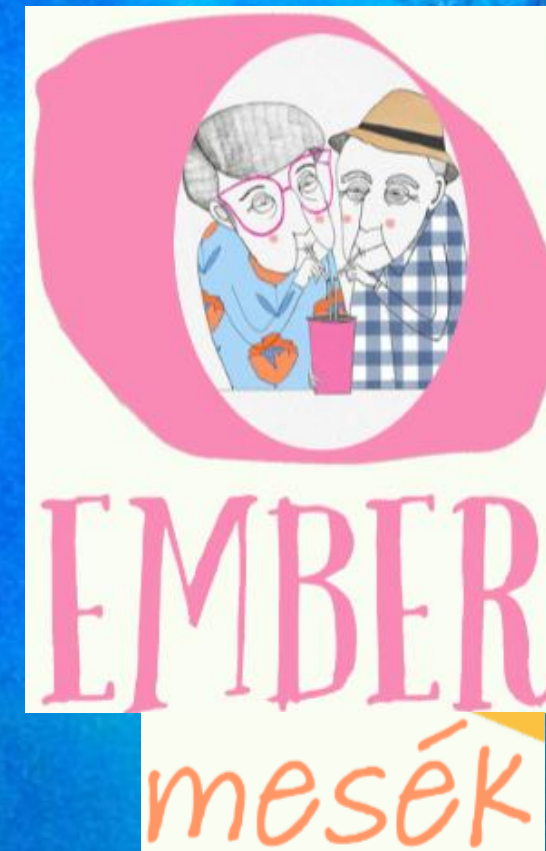
„Nincs lehetetlen feladat, csak tehetetlen ember” –gyakran hallottam ezt gimnáziumi éveim egyik meghatározó tanár-egyéniiségétől. Bár ne mondaná annyiszor – gondoltam sokszor akkoriban. Mi a fenének ismételteti? Honnan is tudna ő arról, hogy minket mi foglalkoztat, meg arról, hogy az életet néha milyen súllyal telepedik egy kamaszra. Tudta ő persze, pontosan tudta. Nem akart ő népszerű lenni. Ilyen és hasonló súlyos mondatokat hagyott ránk örökül - kibillentve minket megszokott egyensúlyunkból és még a vele szemben érzett haragunkat is vállalta. Biztosan sejtette, hogy szükségünk lehet majd ezekre a mondatokra akkor és a későbbiekben.

Sokszor tűnik tényleg kilátástalannak, teljesen lehetetlennek. Ilyenkor halljuk a titkos kórust, a sziréneket ott a háttérből, akik azt dalolják: nem lehet megcsinálni. Nehéz, bonyolult. Elment az eszed, hogy belevágsz.

Településeken járva is tapasztalható: két, ugyanolyan lehetetlen helyzetben lévőből az egyik él, prosperál, gyümölcsöt terem, a másik meg megbékélve a helyzettel, elfogadva azt, hogy innen már nincsen kiút, kibéleli saját börtönét és marad benne évek, évtizedeken át. Elfogadva az elfogadhatatlant, hogy tényleg lehetetlen.

Sok minden lehetséges pedig. Láttam, tapasztaltam. Láttam nagy újrakezdőket, a semmiből valamit építőket, a megmaradt erőforrásokkal jól gazdálkodókat, a hiányból, a nincsből valamit teremtőket. Nem egyszerű persze. Könnyebb elfogadni, hogy lehetetlen. Vagy mégsem?

Velem van Nébli Vendel mondata 14 éves korom óta.

#lifehack

A felesleges ember. Anyeginok és Oblomovok a világban és az irodalomban. Csehov egyes hősei. Felesleges emberek a 19. századból. A ténfergők, a céltalanok. A társadalom zárójelbe teszi őket, vagy ők magukat teszik bele. Flâneur-ök sokasága. Flangálás, lödörgés. Jól elvagyunk valahol a világban, vagy már nem is annyira jól - de elvagyunk.

A felesleges ember a 20. században egydimenziós lett – legalábbis Marcuse szerint. Egyetlen metszetben érdekes: mit fogyaszt, mit vásárol. A többi nem számít.

Ember 2.0. Embergépek, gépemberek. Mesterséges intelligencia – rosszul értelmezve. A felesleges ember 21. századi verziója is megszületőben van. Nem és nem. Az ember soha sem lehet felesleges – hacsak önmagát nem teszi azzá. Hacsak önmagát nem teszi zárójelek közé. A távoktatás és a homeoffice világa sem nélkülözheti az embert – még akkor sem, ha néhány tanártársam (vagy egyéb szakmák képviselői) zárójelbe téve magát menekült el diákjai elől. Biztosan azt gondolhatta, hogy majd kiadja, beadja, számonkéri, kiértékeli, elküldi, beküldi, összegzi – és akkor majd a dolog el is van végezve. Nos, van egy rossz hírem: a dolog így, ilyenformán, ilyen "embertelenül" nagyon nem volt elvégezve. Sem akkor és ott, sem máshol, más időben és helyen.

Az ember soha nem kerülhet zárójelek közé, nem helyettesíthető és nem pótolható semmivel. Én ebben hiszek - és így szeretnék boldogan gondolni magunkra.

#lifehack

Kevesen tudják, hogy Kafka "Az átváltozás" című novelláját megelőzően, mintegy a műfaji kellékek aprólékos kimunkálása érdekében, írt egy másik művet, mely nyomtatásban soha nem jelent meg, pusztán kéziratos formában őrzi a Kafka hagyatékok kezelő múzeuma Prágában. Ezt a művét az akkori kritikusok túlságos abszurditása miatt vetették el és bírták rá az akkor 25 éves szerzőt a később ismert novella megírására.

Hívjuk a korábbi novellácskát akkor "Az átváltozás 1.0"-nak az egyszerűség kedvéért. Végképp nem szeretnék spoilerezni, de a novella néhány jelenetét, nagy vonalakban, leírom – hátha kedvet kaptok az elolvasásához:

Az első jelenetben néhány, Kafka által megalkotott lény, a „Felnőttember” áll egy vonal mögött, szigorú rendben. Szigorúan a vonal mögött, helyüket jelölik, minthogy ők maguk is számozott példányok. Szigorú ítések állnak velük szemben, szám szerint hárman, szigorú tekintettel hoznak azonnal ítéletet a Felnőttemberek felett. A Felnőttember szűkül, mint a kutya, apróra zsugorodik a szigorú bírák előtt, olyan aprócskára, hogy szabad szemmel már alig látható. Apró lényé zsugorodva szégyelli magát, zavartan elnézést kér, félrenéz, mintha segítséget várna, párás szemén majdnem könny csillog.

Hogy miért kér elnézést szigorú ítéseitől? Nem azért, mert elszúrt volna egy fontos tervrajzot, nem azért, mert nem látta volna el házigondozottjait mély alázattal, nem azért, mert netalán megbukott volna egész érettségiző osztálya és még csak azért sem mert elhibázott volna egy műtétet, nem: azért szégyelli magát mélységesen, mert nem pirított kellő kérget a marhájára!

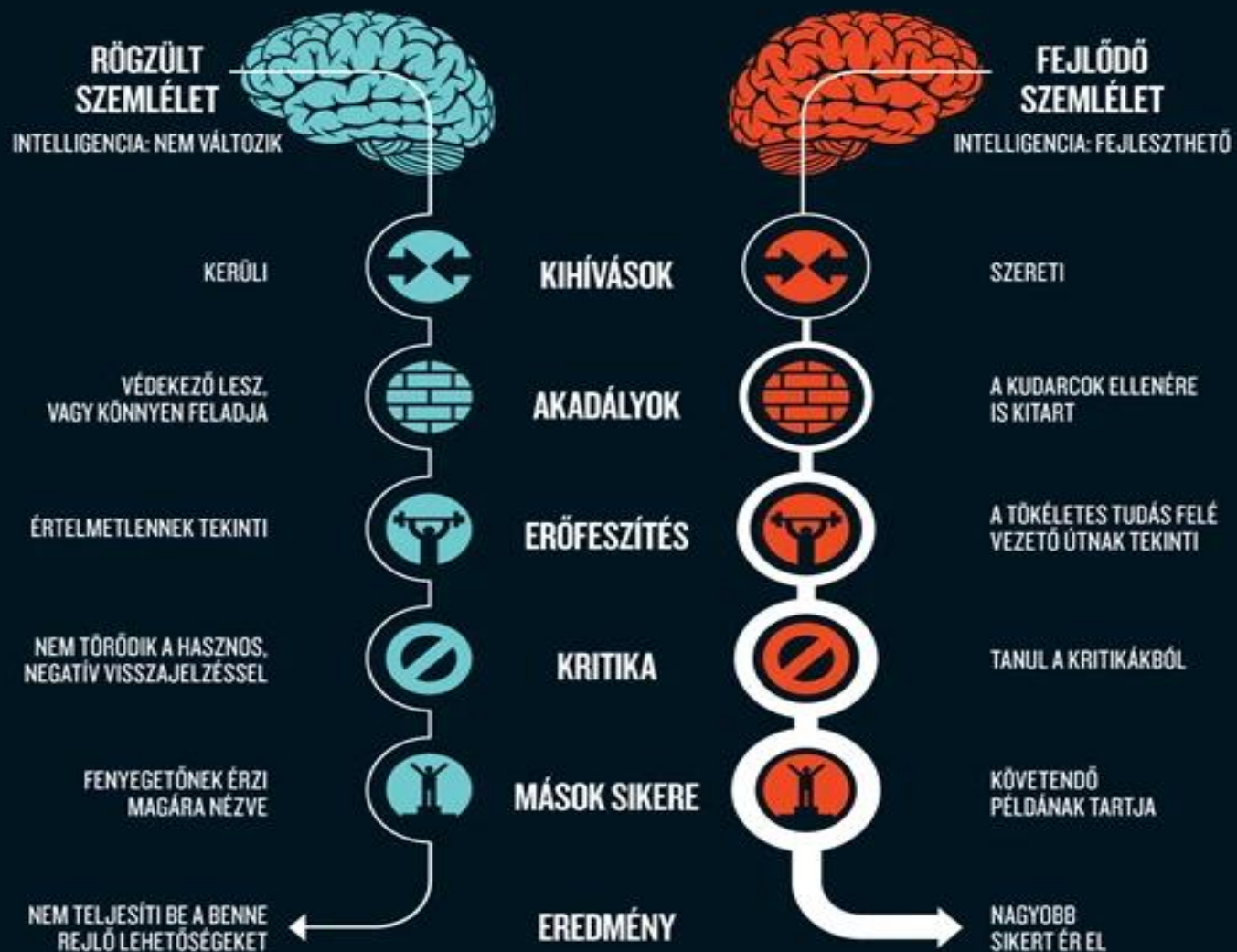
Igen, nem szuvidálta megfelelően, a velouté túl sok lett, a consommét csak ő rontotta el, a répa is nyers, semmi textúrája nincsen, és blansírozni nem tudott megtanulni hónapok óta a Felnőttember! Áll és szégyenkezik ennél fogva a szigorú ítések előtt, pedig mindent megpróbált a győzelemért: tolongott, sürgött-forgott, adott és kapott – mindhiába. Egy tisztességes Rilette sem került ki a kezei alól! Felháborító! Micsoda lehetetlen alak! - sziszegi a fogai között a Főítész.

Egy másik jelenetben ugyanezt láthatjuk, Kafka a rá jellemző aprólékos, metafórikus, álomszerű ecsetvonásokkal írja le - már-már valódinak hinnénk, de nem, mindig felébredünk mielőtt belemerülhetnénk. Ebben a jelenetben ugyanez ismétlődik szinte pontról-pontra, de most a Felnőttemberek olyan szereplők, akik szakmájukban, az élet más területén már bizonyítottak. Most eljöttek, hogy megalázkodjanak. A recept ugyanaz, a kotta hasonló.

A harmadik jelenetben ők, valamennyien, a Felnőttemberek már bogárként ébrednek fel mély álmukból egy ködös, párás reggelen - de ez elvezet minket a valódi „Átváltozás”-hoz és azt meg végképp nem szeretném spoilerezni.

Aki nem hiszi, járjon utána!

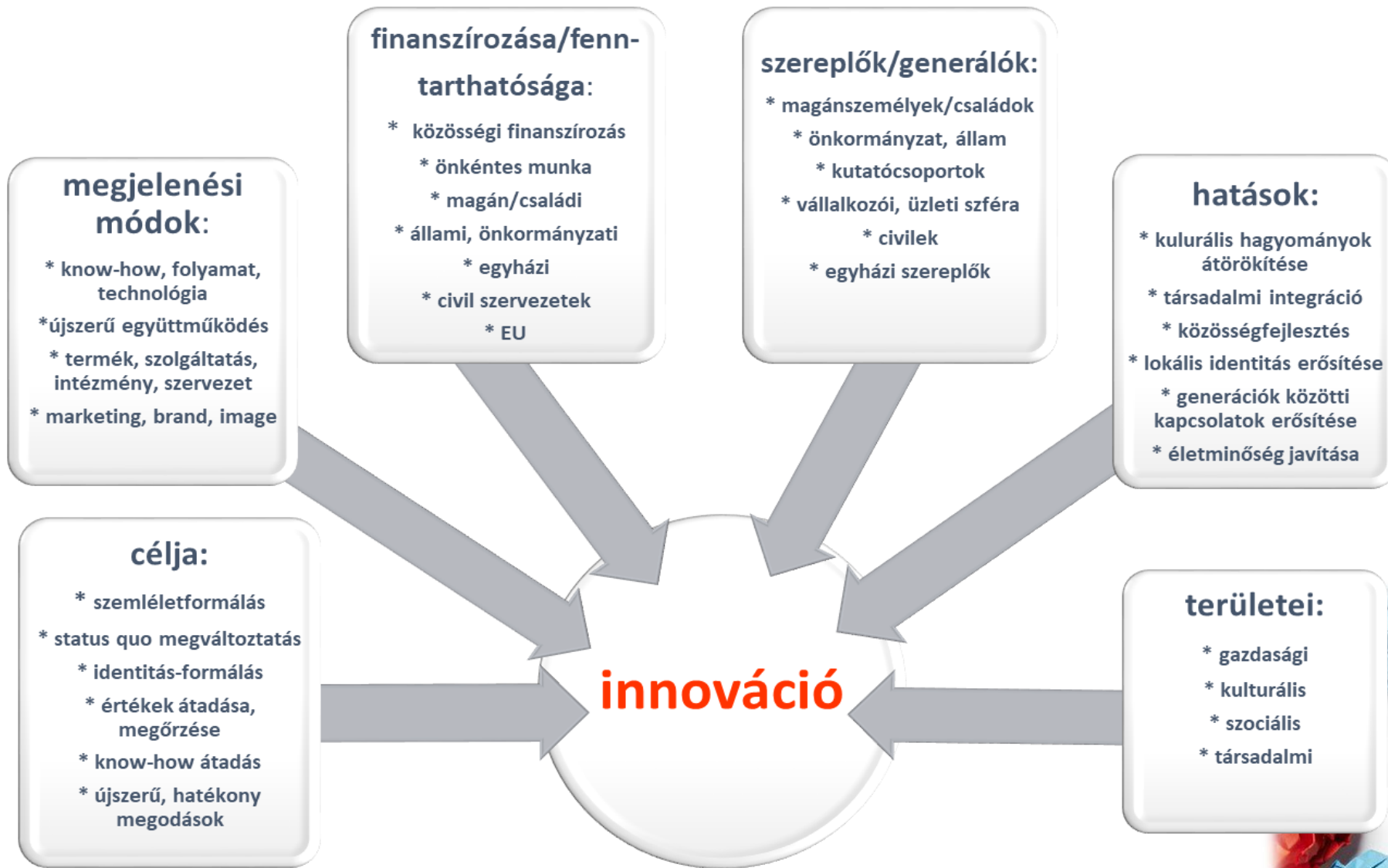
A NIGEL HOLMES-FÉLE DIAGRAM

DESIGN gondolkodás II.
Közösségi, szervezeti
Társadalmi szint

A társadalmi innováció komplex modellje

Társadalmi innovációk és érzékenyítés

- **Azonosítás**
- A valódi probléma

Kutatás

Feltárás
Célzott vizsgálat
Stop/Look/Listen/Learn
A környezet megismerése

- **Összekapcsolás**
- A közösséggel

Kihívás

Kapcsolatok
A status quo megváltoztatása

Megosztás

Szövetségesek megtalálása
Közös platform
Interdiszciplináris team
A sikerre hangolódni

- **Együttműködés**
- **diversity**

Cselekvés

Visszacsatolás, cselekvés
Kezd kicsiben és teszteld
A reakciók mérése
Hibázni lehet

- **Akciók**
- **Keep talking start doing**

Gyakorlatok

1. Kihívás tisztázása

1. Tisztázd a projektedet!

Pontosan mi? Valós? Miért kell? Megéri?
Mit? Sikeres lehet?

2. Elkötelezettség tisztázása

Fontos-e? Változtat-e? Öt év múlva
számítani fog-e? Értékrendem?
Határidő?

3. Szükséges információk

Amit tudok, ami kell, hogyan fogom
megtudni?

Hogyan akarunk bekerülni a hírekbe
1 év múlva?

2. Fejlesztés

3 módszer:

- Véletlenszerű szavak használata
- SCAMPER-kérdések
- Hat gondolkodó kalap módszer

Véletlenszerű szavak módszere (asszociatív gondolkodás fejlesztése)

Gondolattérkép is lehet!

Kihívás
megfogalmazása

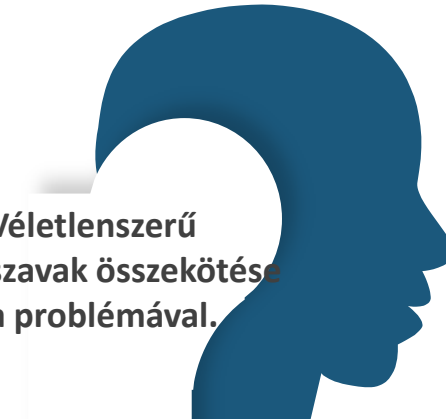
A

Véletlenszerű
szavak

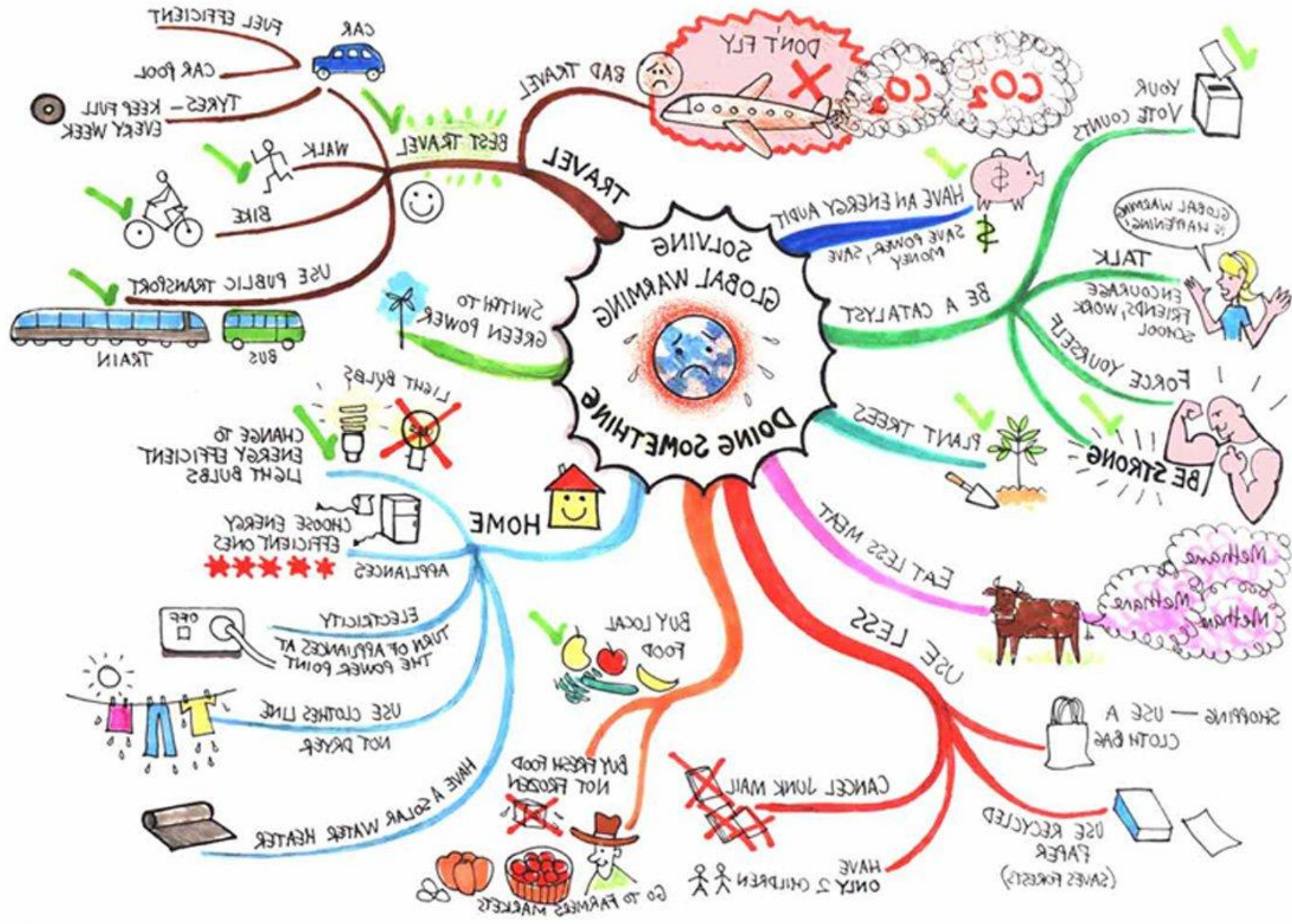

B

Véletlenszerű
szavak összekötése
a problémával.

C

SCAMPER

Alex Osborn

How to think up?

SUBSTITUTE
Helyettesítés

Inkább ki? Inkább mi? Más
alapanyagok? Más valami?

Reverse
Megfordítani
Megfordítani a szerepeket? Más
sorrend? Felcserélni?
Ritmusváltás?

Combine
Kombinálni

Keverék? Együttes? Kombinált ötletek?
Kombinált erők?

Eliminate
Kiiktatni

Adapt

Milyen más ötlet lehet? Mire utal? Mit
lehetne leutánozni? Használni?

Magnify
Felnagyítani

Mit lehet hozzátenni?

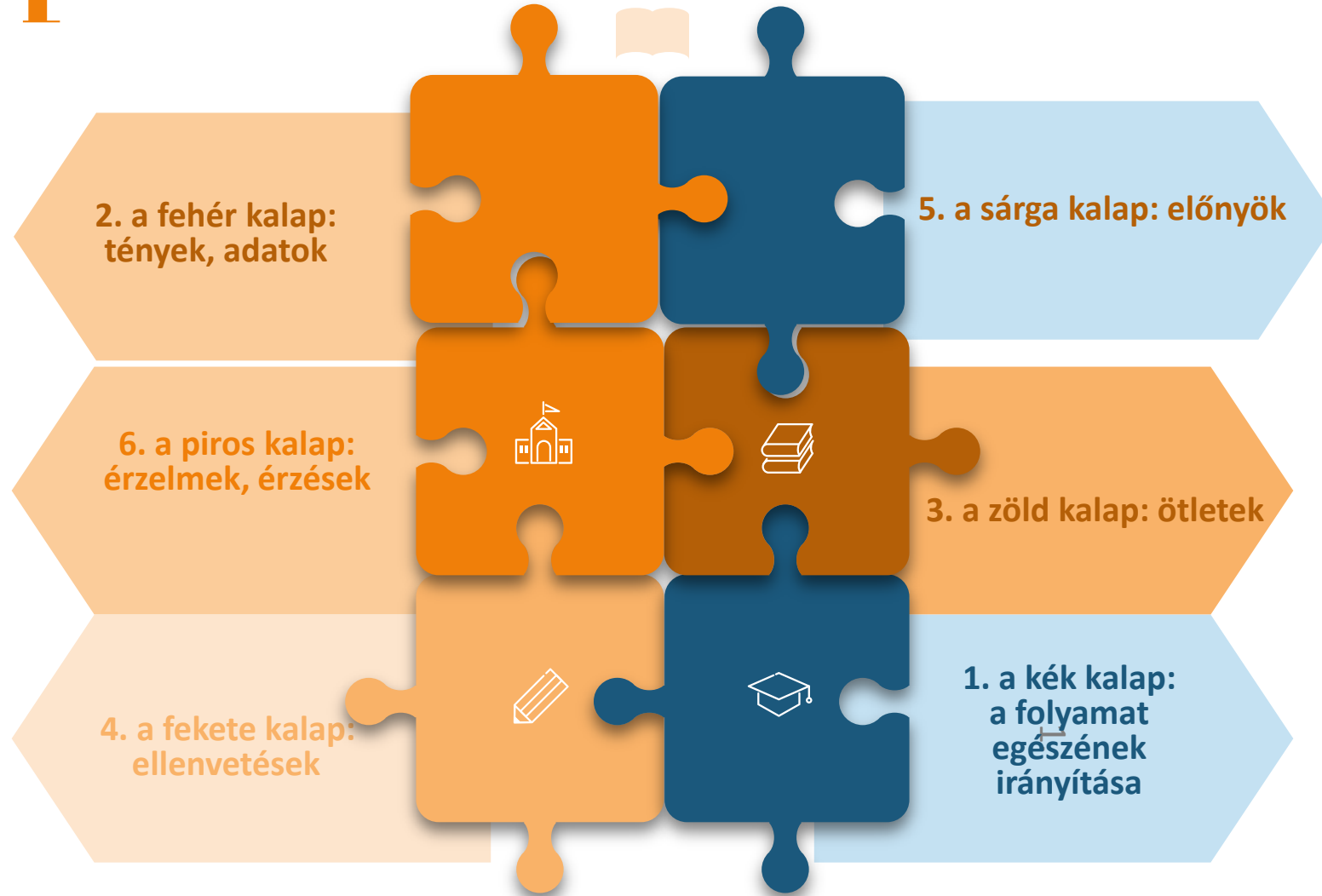
Put to other uses
Új dolgokra felhasználni

Feladat: 1 példa és azon végig!

Hat kalap módszer

Gyakorlat

Edward De Bono a „A Hat Gondolkodó Kalap” nevű modelljében kidolgozta a tudatos kreatív gondolkodás formális technikáját. A hat kalap valamelyikének viselete meghatároz egy bizonyos típusú gondolkodást

Alkalmazza a „Hat gondolkodó kalap” módszerét!

Egy személyes céljával kapcsolatban alkalmazza a fentiekben ismertetett módszert az alábbi lépések segítségével! A feladat csoportban is végezhető, egy csoportprobléma megbeszélésére.

1. lépés: egy személyes cél (vagy csoportcél) megfogalmazása.

2. egyenként „tegye a fejére” a különböző gondolkodó kalapokat és közben gondolkozzon a következők szerint:

Fehér kalap: a tényekről szól. Amíg ezt viseli, csak az egyértelmű, kézzel fogható tényekről beszélhet, amely pontosan körülírja a helyzetet. Gyűjteni kell a puszta tényeket a céllal kapcsolatban, és le kell ezeket írni.

Piros kalap: az érzések szimbóluma, arról lehet beszélni, milyen érzései vannak egy adott dologgal kapcsolatban.

Fogalmazza meg ezeket!

Fekete kalap: ellenvetések, figyelmeztetések, akadályok kerülnek előtérben. Amíg a fekete kalapot viseli, kritikus.

Sárga kalap: a dolgok jó oldalát nézze. Jó kilátások keresése a megoldásra.

Zöld kalap: kreativitás, ötletek, új utak szimbóluma. Minden szóba jöhet.

Kék kalap: magát a gondolkozási folyamatot valósítja meg, irányít. Garantálja, hogy a gyakorlatból előremutató, kreatív gondolkozási folyamat lesz.

Hogy milyen sorrendben kell használni a kalapokat?

Többféle sorrend is létezik, ezt valójában mindenki maga dönti el.

Célszerű kék kalapban kezdeni (1.) és abban is befejezni a folyamatot. Ebben előre meghatározható a sorrend, mikor melyik kalap következik, de közben is fel lehet venni, leellenőrizni, hogy jó úton jár – e. Utána felvehető a fehér (2.), hogy megfogalmazni a tényeket, majd a zöldet (3.), hogy kreatív megoldások keresésére. Ezek kritizálhatók a fekete (4.) kalapban, szelektálva ezzel a megvalósítható lehetőségeket. A sárga (5.) kalapban koncentrálni lehet az előnyökre, a pirosban (6.) figyelni arra, milyen érzéseket keltenek a lehetőségek. Ismét összefoglalhatók a tények a fehér kalapban (7.), mielőtt a kék kalapban (8.) lezárná a gyakorlatot.

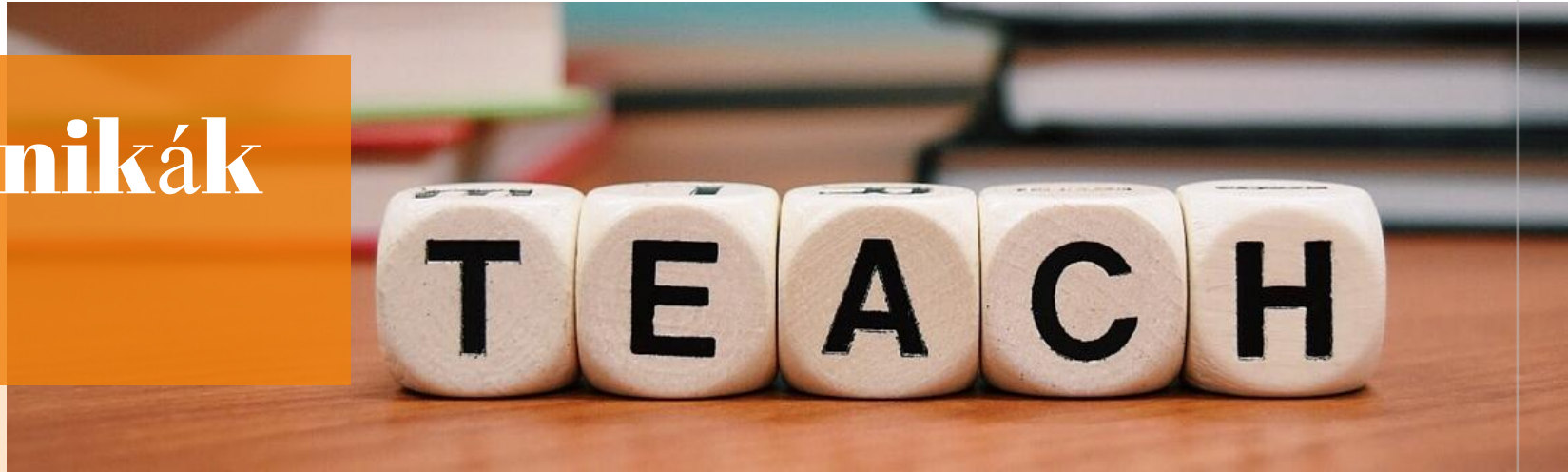
Figyelem!

Amíg egy kalap van a fején, addig csak azt szabad használni, bele helyezkedve az általa biztosított nézőpontba!

Komoly erőfeszítést követel!

Asszociációs technikák

1. Adaptív érvelés
2. Képzeletbeli barátok

Adaptív érvelés

Pl. mosószer üldögél a polcon

Empátia-térkép: készíthető a célcsoport különböző szegmenseihez

Képzeltbéli barátok

A mérnök

Kontroll.
Módszeres
és folyamatorientált

Az atléta

Agresszív,
asszertív, versengő

A bölcs

Együttműködés.
Gondoskodó,
társadalom-
és közösségorientált)

A művész

Kreatív,
impulzív, vizionárius

Bölcs

A bölcsök tanítók, mentorok. Törődnek az emberekkel, és a saját értékeik mentén közösséget építenek körük. A céljaik vezetik őket, erőfeszítéseik pedig összpontosítottak és hosszú távon is fenntarthatók. Innováció létrehozásában nem meglehetősen lassúak. Példák: Teréz anya, Jack Ma (az Alibaba vezérigazgatója), Jimmy Wales (a Wikipedia vezérigazgatója).

ERŐSSÉGEK:

- érzékeny, gondoskodó, segítőkész
- erőt sugárzó, befogadó
- nyitott az eltérő véleményekre
- a konfliktusok megoldására, az egyetértésre törekszik
- igyekszik elkötelezettséget és bizalmat építeni
- szeret tanulni és másokat tanítani

GYENGESÉGEK:

- lassan cselekszik
- nem asszertív
- túlzott mértékben épít a csapatmunkára
- engedi, hogy az érzelmei eluralkodjanak a logika fölött
- az irányt tekintve nem határozott
- híján van a célkitűzésekre való összpontosításnak

Művész

A művészek egyedi szemléletű újítók, vizionáriusok és radikálisok. Csakis nagyban gondolkodnak, és valami egészen áttörőt akarnak létrehozni. Mindig ők akarnak lenni az elsők, akiknek munkája nyomán valami új születik. Azonban könnyű elterelni a figyelmüket a céljukról, és hajlamosak szükségtelen kockázatokat vállalni. Peldák: Steve Jobs (az Apple néhai vezérigazgatója), Larry Page (a Google egykori vezérigazgatója), Elon Musk (a Tesla vezérigazgatója).

ERŐSSÉGEK:

- kreatív, művészi, kifejező, nagy a képzelőereje
- rugalmas, adaptív
- optimista, lelkes
- elfogadja a kudarcot, mer kockázatot vállalni
- konceptuális, az összképet szem előtt tartó gondolkodó

GYENGESÉGEK:

- hajlamos figyelmen kívül hagyni és áthágni a szabályokat
- lázadó, impulzív, fegyelmezetlen
- nem összpontosít, szétszórt
- képtelen reális terveket szőni
- túl sok kockázatot vállal
- elhamarkodottan cselekszik

Atléta

Az atléták verseny- és célorientáltak. Ők nem csak szeretnék nyerni; nekik **MUSZÁJ** nyerni. Eredményorientáltak, rövid távon gondolkodnak, és mindent azonnal akarnak. Noha nagyon gyorsan akcióba lendülnek, a kezdeményezéseik általában tisztavirág-életűek. Az atléták a bölcsek ellentétei. Példák: Jack Welch (a GE egykori vezérigazgatója), Tim Cook (az Apple vezérigazgatója), Angela Merkel (Németország kancellárja).

ERŐSSÉGEK:

- stratégia, opportunista
- összpontosít, motiválja magát, ambiciózus
- asszertív, döntésképes, racionális
- tehetséges, versenyképes, szorgalmas, kitartó
- gyors, cselekvésorientált
- hatékony; megjutalmaz másokat a teljesítményükért

GYENGESÉGEK:

- a céljai hajszolása közben csólátásra hajlamos; olykor könnyörtelen
- énközpontú
- rövid távon gondolkodik; figyelmen kívül hagyja a hosszútávú következményeket
- agresszív, hatalmaskodó
- munkamániás, agyonhajszolt, kiégett
- nem együttműködő, nem befogadó

Mérmők

A mérnökök mindent helyrehoznak. Rendszeresen eszközölnek kisebb javításokat. Analitikusan, logikusan és rendszerezetten gondolkoznak. A gördülékeny műveletek és hatékonyság érdekében folyamatokra és eljárásokra támaszkodnak. A Mérnökök a Művészek ellentétei. Példák: Sam Walton (a Walmart alapítója), Warren Buffet (a Berkshire Hathaway vezérigazgatója), Michael Bloomberg (New York egykori főpolgármestere).

ERŐSSÉGEK:

- logikus, racionális, objektív
- szervezett, rendszerezett, módszeres
- követi a szabályokat és az eljárásokat
- lehet rá építeni, szavahihető, megbízható
- produktív, hatékony
- fegyelmezett, kitartó

GYENGESÉGEK:

- autoriter, ellenőrző típus
- nem rugalmas, merev, dogmatikus, makacs
- nem kreatív; nincsenek radikális ötletei
- ellenáll a változásnak
- hierarchikus, bürokratikus
- túlságosan rátapad a részletekre, nem látja a teljes képet

2. TANÁCSADÓ

Név:

Eszter fia, Ben

A kérdés értelmezése:

Anya soha életében nem vágott bele olyasmibe, ami csak róla szólt volna. Eljött hát az idő, hogy belefogjon valamibe, amit szenvedélyesen szeret. Ám semmit nem tud egy pékség megnyitásáról.

A legfontosabb problémák:

Egy pékség megnyitásához szükséges tapasztalat és tudás hiánya.

Lehetséges megoldások:

Ötletek értékelése

Értékelőtáblázat

Egyszerű

Nehéz

Kisebb
eredmények

Kis győzelmek

Időpocsékolás

Jelentős
eredmények

Nagy győzelmek

Különleges esetek

Értékelés divergens és konvergens kritériumok mentén

01

DIVERGENS

Hatás:

Lesz-e vele mozgás, hatás?

Érdeklődés:

Izgat bennünket a dolog?

Képzelet:

Nagy ötlet? Elsőpró erejű?

Sürgősség:

Muszáj? Mi van, ha nem? Eddig miért nem?

Azonnaliság:

Tudunk-e elég gyorsak lenni, hogy megérje?

Irány:

Előmozdít-e minket? Létrehoz-e új lehetőséget?

02

KONVERGENS

Ár:

Idő:

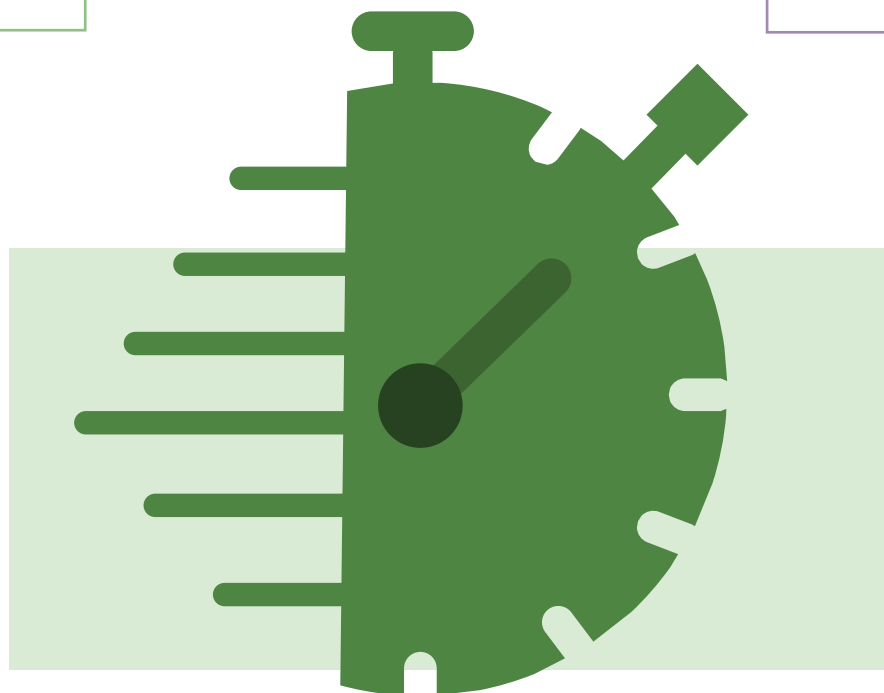
Kivitelezhetőség:

Elfogadhatóság:

Elmagyarázható egyszerűen?
Célközönségünk megérti?
Összhangban van uralkodó értékeinkkel? Mellékhatások?
Vezetők támogatják?

Hasznosság:

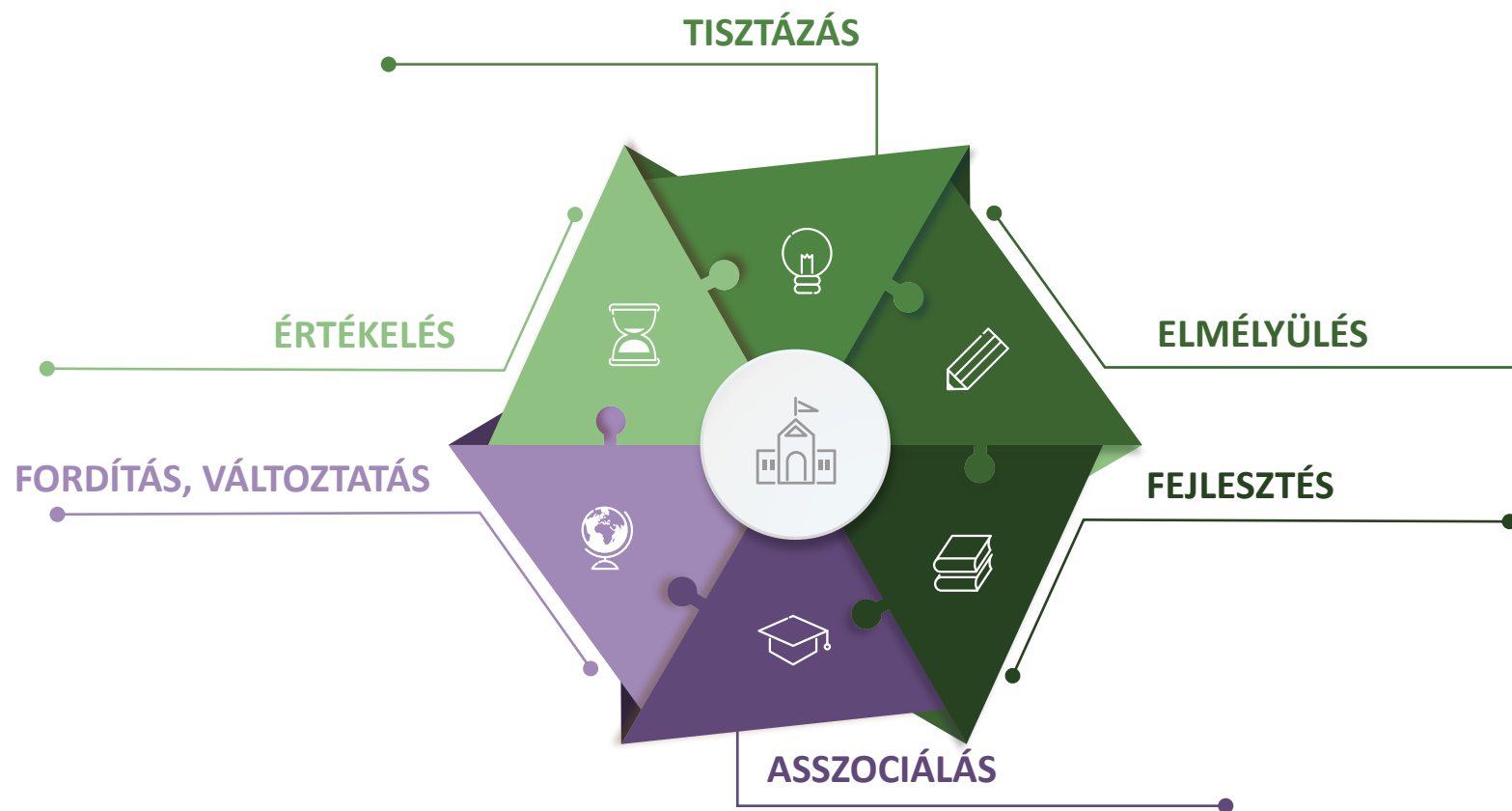
Valós szükséglet? Jövedelmező?

Pozitív, negatív és érdekes vonatkozások

Összeáll a kép

Személyes életünk megújítása